

УДК 811.161.2'373.21

ПРАСЛОВ'ЯНСЬКА МОВНА СПАДЩИНА У СКЛАДІ УКРАЇНСЬКИХ ОЙКОНІМІВ НА *-АНИ (-ЯНИ)*

Інна ЦАРАЛУНГА

*Хмельницький національний університет,
вул. Інститутська, 11, Хмельницький, 29016, e-mail: tsaralunga@svitonline.com
Кафедра української філології*

Аналіз близько чотирьохсот українських назв поселень на *-ани (-яни)*, а також ойконімів цієї моделі інших слов'янських територій у X–XX ст. показав, що велика їх група походить від давніх слов'янських основ. Здебільшого вони мотивовані назвами географічних об'єктів.

Ключові слова: ойконім, формант *-ани (-яни)*, твірна основа, словотвірна модель.

Надійним джерелом відновлення мов давніх епох, засобом розкриття закономірностей розвитку мов сучасних є назви поселень. Особливо цінні для дослідників архаїчні власні географічні назви, що сягають своїм корінням праслов'янської доби. До таких належить архаїчна ойконімна структурно-словотвірна модель з формантом *-ани (-яни)*, засвідчена на теренах усієї Славії.

В українських ономастичних студіях назви поселень на *-ани (-яни)* розглядали лише принагідно і здебільшого щодо певних регіонів дослідники Д.Бучко¹, Ю.Карпенко², Є.Черняхівська³, Г.Шило⁴, В.Шульгач⁵ та ін.

Значну увагу назвам поселень із зазначеним суфіксом приділили польські учені. Зокрема, до аналізу слов'янських географічних назв на *-ани (-яни)* звернувся В.Ташицький⁶. С.Роспонд у монографії “Структурно-граматична класифікація слов'янських географічних назв” виділив географічні назви з формантом *-ани (-яни)* як загальнослов'янський онімний тип⁷. Західнослов'янські географічні назви з суфіксом *-anu*

¹ Бучко Д.Г. Ойконіми Покуття на *-ани (-яни)* на загальноукраїнському фоні // Наук. зап. Тернопіль. держ. пед. ун-ту. Серія: Лінгводидактика. Вип. 1 Тернопіль, 1997. С. 83–86; Бучко Д.Г. Походження назв населених пунктів Покуття. Львів, 1990.

² Карпенко Ю.О. Топонімія Буковини. Київ, 1973.

³ Черняхівська Є.М. Українські топоніми і топоантропоніми з суфіксами *-ани, -ці* // IV Республіканська ономастична конференція. Тези. Київ, 1969. С. 175–176.

⁴ Шило Г.Ф. Топоніми на *-аны, -яны* // Всесоюзная конференция по топонимике. Тезисы докладов. Ленинград, 1965. С. 132–135.

⁵ Шульгач В.П. Ойконімія Волині: Етимологічний словник-довідник. Київ, 2001.

⁶ Taszycki W. Słowiańskie nazwy miejscowe // Taszycki W. Rozprawy i studia polonistyczne. I: Onomastica. Wrocław, Kraków, 1958. S. 228–268.

⁷ Rospond S. Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna słowiańskich nazw geograficznych. Wrocław, 1957.

дослідила Є.Якуш-Боркова⁸. Вивченню польських географічних назв на *-ани (-яни)* присвятила ґрунтовну розвідку Д.Подлявська⁹. Детальний аналіз сілезьких топонімів зазначеного типу містить праця Й.Доманського¹⁰. Давньолужицькі етнічні назви на *-ани (-jane)* проаналізував німецький учений Е.Ейхлер¹¹. Топоніми на *-ани (-яни)* були об'єктом зацікавлень чеських мовознавців Я.Свободи і В.Шмілауера¹². Хорватські топоніми, утворені за допомогою форманта *-ане*, досліджував В.Барац-Грум¹³. Білоруські назви поселень з формантом *-аны (-яны)* розглянув В. Жучкевич у монографії “Топоніміка Білорусі”¹⁴.

Згадані східнослов'янські, західнослов'янські та південнослов'янські ономастичні праці містять важливий матеріал для визначення твірних основ слов'янських ойконімів на *-ани (-яни)*. Аналіз близько чотирьохсот українських назв поселень на *-ани (-яни)* Х–ХХ ст., а також ойконімів цієї моделі інших слов'янських територій дає підстави стверджувати, що велика група слов'янських ойконімів на *-ани (-яни)* походить від давніх слов'янських основ, здебільшого мотивованих назвами географічних об'єктів. Як підтверджує досліджений матеріал, більшість основ топонімів на *-ани (-яни)* є типово слов'янськими.

Бережани (4): 1. (*Бережани*, 2001, Тр, Бережанський р-н, СГН Укр: 31), (*Бережани*, 1946, Тр, Бережанський р-н, Укр АТП: 553), (*Бережани*, 1848, Сел РУ 1826–1849: 444), (*Brzeżany*, ЙФМ, циркул Бережани, Й IX – 23, Ф IX – 9: 25), (*Бережани*, 1648, Галичина, Пам I: 218), (*Brzeżany*, 1567, AGZ X: 93), (*Brzezani*, 1416, Галицька земля, AGZ V: 39); 2. (*Бережани*, 1986, Льв, Пустомитівський р-н, Укр АТУ: 184), (*Brzezany*, 1515, Львівський п-т, ŽD XVIII/I: 156); 3. (*Бережани*, 1593, Кременецький п-т, Волинське воєводство, КЗС I: 104), (*Бережани*, 1470, Луцький п-т, AS I: 65); 4. (*Brzezany*, 1528, Кам'янець-Подільський п-т, MRPS IV/II: 373), від апелятива *берег* “берег, схил”, що пох. з прасл. **bergъ* “берег, підвищення, схил” (ЕССЯ I: 191), порівн. *бережан* –прибережний житель (ЕСУМ I: 170); рос. *бережане* – жителі берега (СДЯ ІІ: 70). Ойконім має аналоги на інослов'янських теренах – пол. *Brzeżany* (Podlawska: 69), чеськ. *Břežany* (Profous I: 190), словац. *Brežany* (Шпїтько: 176), д.-луж. *Beržane* (Eichler: 361), хорват. *Brežane* (Barac-Grum: 29), болг. *Брежани* (Заимов: 110).

Горяни (3): 1. (*Горяни*, 1986, Вн, Барський р-н, Укр АТУ: 10), (*Горяни*, 1765, Стародубський полк, ГОЛУ: 90); 2. (*Горяни*, 2001, Зк, Ужгородський р-н, СГН Укр: 107), (*Горяни*, 1946, Зк, Ужгородська округа, Укр АТП: 692); 3. (*Горяни*, 2001, Льв, Жовківський р-н, СГН Укр: 107), (*Горяни*, 1946, Льв, Рава Руський р-н, Укр АТП: 145), (*Horany*, 1890, староство Рава Руська, SORG: 427), від апелятива *горяни* – поселенці на горі, мешканці гір < *гора* – підвищення земної поверхні; горище, з прасл. **gora*

© Царалунга І., 2010

⁸ *Jakus-Borkowa E.* Zachodniosłowiańskie nazwy miejscowe z sufiksem -any // *Językoznawstwo X.* Wyższa szkoła pedagogiczna ... w Opolu. Opole, 1987. S. 37–43.

⁹ *Podlawska D.* Nazwy etniczne z sufiksami -any i -ice na terenie Polski // *Onomastica. Roczn. XVII. Zesz. 1–2.* Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1972. S. 65–82.

¹⁰ *Domański J.* Śląskie nazwy miejscowe na -'anie (→ -'any) // *Onomastica. Roczn. XIV. Zesz. 1–2.* Wrocław, 1969. S. 5–25.

¹¹ *Eichler E.* Zur Deutung und Verbreitung der altsorbischen Wohnernamen auf -jane // *Slavia.* 1962. S. 348–377.

¹² *Svoboda J., Šmilauer V.* Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. Díl 5. Praha, 1960.

¹³ *Barac-Grum V.* Motiviranost toponomastičkih osnova tvorenih sufiksom -ane // *Втора југословенска ономастичка конференција.* Скопје, 6–9 окт., 1977 г. Скопје, 1980. С. 27–31.

¹⁴ *Жучкевич В.А.* Топонимика Белоруссии. Минск, 1968.

(ЭССЯ VII: 29–30).

Долиняни (4): 1. (*Долиняни*, 2001, ІФ, Рогатинський р-н, СГН Укр: 137), (*Долиняни*, 1946, Стн, Рогатинський р-н, Укр АТП: 514), (*Dolinyanu*, 1881, Рогатинський п-т, SGKP II: 101), (*Dolinyani*, 1440, AGZ XIV: 79); 2. (*Долиняни*, 2001, Вн, Муровано-Куриловецький р-н, СГН Укр: 137), (*Долиняни*, 1946, Вн, Муровано-Куриловецький р-н, Укр АТП: 26), (*Долиняни*, 1848, Могилівський п-т, Подільська губернія, Сел РУ 1826–1849: 449), (*Долиняны*, 1765, АЮЗР V/III: 448), (*Долиняни*, 1604, Подільське воєводство, Кр: 465), (*Dolinyanu*, 1530, Подільське воєводство, ŽD XIX: 170); 3. (*Долиняни*, 2001, Чрв, Хотинський р-н, СГН Укр: 137), (*Долиняни*, 1946, Чрв, Хотинський р-н, Укр АТП: 646), (*Долиняны*, 1843, Чрв, Карпенко Схід: 23), (*Dolinani*, 1774, Чрв, Карпенко Схід: 23); 4. (*Долиняни*, 2001, Льв, Городоцький р-н, СГН Укр: 137), (*Долиняни*, 1946, Льв, Городоцький р-н, Укр АТП: 329), (*Dolinianu*, 1890, староство Городок, SORG: 167), (*Dolinianu*, ЙФМ, циркул Перемишль, Й XIII – 29, Ф XIII – 67: 104), (*Долиняни*, 1636, Львівський п-т, Сел РУ 1569–1647: 466), (*Dolinianu*, 1578, Львівський п-т, ŽD XVIII/I: 66), від апелятива *долиняни* – ті, які оселилися в долині з прасл. **dolina* – долина, низина (ЭССЯ V: 61–62).

Доляни (1): (*Dolany*, 1534, Галицька земля, MRPS IV/III: 18), від *доляни* – поселенці на долах < *dil* – низ; долина; підлога; яма (ЕСУМ II: 89), від прасл. **dolъ* – низ, долина (ЭССЯ V: 63). Ойконім має аналоги в інших слов'янських мовах – пол. *Dolany* (Rymut: 45), чеськ. *Dolany* (Profous I: 419), словац. *Dol'any* (Шпілько: 175), д-луж. *Dol'any/Dol'ane* (Eichler: 352–354), хорват. *Doljane* (Bагас-Grum: 28), болг. *Доляни* (Заимов: 127).

Коритняни (1): (*Коритняни*, 2001, Зк, Ужгородський р-н, СГН Укр: 207), (*Коритняни*, 1946, Зк, Ужгородський округ, Укр АТП: 692), від апелятива *коритняни* – поселенці у долині, яру, порівн. прасл. **koryto* – річище, яр (ЕСУМ III: 21), укр. *коритня* – русло річки, ложбина, довга яма, долина з похилими берегами¹⁵. Пор. чеський топонім *Korytany* (Profous II: 314).

Лужани (1): (*Лужани*, 2001, Чрв, Кіцманський р-н, СГН Укр: 234), (*Лужани*, 1946, Чрв, Кіцманський р-н, Укр АТП: 641), (рос. *Лужане*, 1453, Чрв, Карпенко Центр: 41), від апелятива *лужани* – поселенці на лузі < *луг*, прасл. **lŭgъ* – кривизна, зниження поверхні землі; низький ліс, прибережні зарості, болото (ЕСУМ III: 298). Ойконім репрезентований в інших слов'янських мовах – блр. *Лужаны* (Рап Мін: 157), чеськ. *Lužany* (Profous II: 698), д.-луж. *Lužane* (Eichler: 358).

Лучани (1): (*Лучани*, 2001, Льв, Жидачівський р-н, СГН Укр: 235), (*Лучани*, 1946, Др, Новострілищанський р-н, Укр АТП: 145), (*Luczany*, 1884, п-т Бібрка, SGKP V: 794), (*Luczany*, 1721, Жидачівський п-т, AGZ X: 404), (*Лучани*, 1649, Львівська земля, ЖІУР V: 259, 282), (*Luczany*, 1515, Львівський п-т, ŽD XVIII/I: 166), (*Luczany*, 1461, Львівська земля, AGZ VI: 66), *лучани* – поселенці на луках, від апелятива *лука* – згин, луговий чи лісовий простір у згині річки (Фасмер II: 531). Ойконім широко представлений на інших слов'янських територіях: пол. *Łączany* (Zagański: 110), чеськ. *Loučany* (Profous II: 668), д.-луж. *Lučane* (Eichler: 357), хорват. *Lučane* (Bагас-Grum: 28), болг. *Лучани* (Заимов: 138).

Острівчани (1): (*Острівчани*, 2001, Хм, Кам'янець-Подільський р-н, СГН Укр: 296), (*Острівчани*, 1946, КП, Кам'янець-Подільський р-н, Укр АТП: 233), (*Островчане*, XIX ст., Кам'янецький п-т, "...на ровной возвышенности, окаймлённой с севера на юг двумя ручьями, соединяющимися на востоке в один ручей, некогда были окружены лесом", ИСПЕ I: 306–308), (*Островчаны*, 1765, АЮЗР V/III: 169), від *острівчани* – поселенці на острівці, острівку, пов'язуємо з апелятивами *острів*, *ост-*

¹⁵ Дзендзелівський Й. О. Спостереження над українськими народними назвами гідрорельєфу // Onomastica. Roczn. XVII. Zesz. 1–2. Wrocław etc., 1972. S. 109–151.

рівець, від прасл. **ostrovъ* – той, що обтікається (ЕСУМ IV: 227).

Печеряни (1): (*Peczeryny*, 1593, Київська земля, маєтність Києво-Печерського монастиря, АЮЗР I/I: 387), від апелятива *печеряни* – мешканці печер < *печера* – порожнина в землі, що має вихід; заглибина під берегом річки; нора; дірка; яма, рів; місце для вогню, від прасл. **pektera* – печера, яма, утвореного від **pektъ* – піч (ЕСУМ IV: 364).

Поляни (6-?): 1. (*Поляни*, 2001, Льв, Золочівський р-н, СНГ Укр: 329), (*Поляни*, 1968, ІМСУ Льв: 401), (*Поляни*, 1848, Львівський округ, Сел РУ 1826–1849: 451), (*Polany*, ЙФМ, циркул Жовква, Й XIX – 141, Ф XIX – 128: 244), (*Polany*, 1674, Львівська земля, AGZ X: 325); 2. (*Поляни*, 1986, Рв, Березнівський р-н, Укр АТУ: 233), (*Поляны*, XIX ст., Рівненський п-т, Березенська волость, ОВЕ II: 571), (*Поляны*, 1765, Луцький п-т, Березнівський округ, АЮЗР V/III: 351), (*Polany*, 1623, Брацлавське воєводство, ŻD XXI: 637), (*Поляни*, 1569, Луцький п-т, Сел РУ 1569–1647: 370); 3. (*Поляни*, 1986, Тр, Збарзький р-н, Укр АТУ: 262); 4. (*Поляни*, 1986, Хм, Волочеський р-н, Укр АТУ: 299); 5. (*Поляни*, 1946, Чрв, Сторожинецький р-н, Укр АТП: 645); 6. пол.? (*Polany*, 1461, у Перемишлі, AGZ IX: 85), від апелятива *поляни* – поселенці в польовій, безлісій місцевості < *поле* – поле, рівнина, прасл. **polje* – відкрите місце, простір; рівнина, поле; рілля (ЕСУМ IV: 486). Назва засвідчена на території Славії: блр. *Паляны* (Рап Мін: 205) і *Паляне* (Рап Віц: 293), рос. *Поляны* (РФ ЦентрР: 446), пол. *Polany* (Stieber: 39), хорват. *Poljane* (Barac-Grum: 30).

Глиняни (1): (*Глиняни*, 2001, Льв, Золочівський р-н, СНГ Укр: 97), (*Глиняни*, 1946, Льв, Глинянський р-н, Укр АТП: 328), (*Глиняни*, 1848, Золочівський округ, Сел РУ 1826–1849: 444), (*Глиняни*, 1786, Бродівський округ, ЗРК на Укр: 34), (*Gliniany*, 1661, Львівська земля, LWR II: 151), (*Glinyany*, 1409, Львівська земля, MRPS III: 76), (*Gliniany*, 1397, Львівська земля, AGZ X: 2), від апелятива *глиняни* – поселенці на глині < *глина*, прасл. **glina* < **gleina* (ЕСУМ I: 524). Щодо аналогів ойконіма, порівн. пол. *Gliniany* (Podlawska: 68), чеськ. *Hlíňany* (Profous I: 633).

Мишани (1): (*Мишани*, 1946, Тр, Зборівський р-н, Укр АТП: 565), від *мишани* – поселенці на місці, порослому мохом; люди, які мешкають на болоті, апелятив *мох*, від прасл. **тъхъ*, *тохъ* (ЕСУМ III: 521). Треба брати до уваги, що, крім спільнослов'янського значення “мох”, цей географічний термін має значення “болото”¹⁶. Також порівн. блр. ойконім *Мишаны* (Рап Мг: 122).

Озеряни (14): 1. (*Озеряни*, 1986, Рв, Дубнівський р-н, Укр АТУ: 235), (*Озеряны*, XIX ст., Рівненський п-т, Висоцька волость, ОВЕ II: 621), (*Езеряны*, 1765, Дубенський округ, Луцький п-т, АЮЗР V/III: 68), (*Озеряни*, 1463, Дубенський п-т, AS I: 56), (*Озеряни*, 1396, Дубенський п-т, біля Острога, Грамоти XIV: 128); 2. (*Нові Озеряни*, 2001, Жт, Коростишівський р-н, СНГ Укр: 278), (*Озеряни*, 1946, Жт, Брусилівський р-н, Укр АТП: 166), (рос. *Озеряне*, 1864, 8 верст від Брусилова, Ск КГ: 169), (*Озераны*, 1765, Київський п-т, Брусилівський округ, АЮЗР V/III: 4), (*Озераны*, 1616, Печерський монастир, АЮЗР VII/I: 324), (рос. *Озеряне*, 1579, належало Києво-Печерському монастиреві, АЗР III: 250); 3. (*Озеряни*, 1986, Жт, Олевський р-н, Укр АТУ: 94), (*Озеряны*, XIX ст., Овруцький п-т, ОВЕ I: 419); 4. (*Озеряни*, 1946, Стн, Отинянський р-н, Укр АТП: 512 (*Jeziarzany*, 1890, староство Тлумач, SORG: 608), (*Jeziarzany*, 1665, Тлумацьке староство, Галицька земля, LWR III: 40), (*Озеряни*, 1588, біля с. Солотвин, АЮЗР I/I: 238), (*Jezerzany*, 1452, Тлумач, MRPS IV/III: 398); 5. (*Озеряни*, 1986, ІФ, Галицький р-н, Укр АТУ: 123), (*Jeziarzany*, 1890, староство Рогатин, п-т судовий Бурштин, SORG: 435), (*Jeziarzany*, ЙФМ, домінія Бурштин, Й IX – 71, Ф IX – 66: 217), (*Jeziarzany*, 1578, Галицький п-т, ŻD XVIII: 87); 6. (*Озеряни*,

¹⁶ Шульгач В.П. Праслов'янський гідронімний фонд (Фрагмент реконструкції). Київ, 1998. С. 176.

1986, Тр, Бучацький р-н, Укр АТУ: 260), (*Jezierzany*, 1890, староство Бучач, п-т судовий Бучач, SORG: 85); 7. (*Озеряни*, 1946, Тр, Зборівський р-н, Укр АТП: 566); 8. (*Озеряни*, 1986, Тр, Борщівський р-н, Укр АТУ: 259), (*Jezierzany*, 1890, староство Борщів, п-т судовий Борщів, SORG: 435), (*Езеряны*, 1789, Борщівський п-т, АЮЗР III/V: 570), (*Езераны*, 1766, Кам'янець-Подільська земля, АЮЗР III/III: 757), (*Озераны*, 1661, Подільське воєводство, АЮЗР VII/II: 508), (*Озеряни*, середина XVI ст., Скальське староство, ЖІУР VII: 196); 9. (*Озеряни*, 1986, Чрг, Варвинський р-н, Укр АТУ: 333); 10. (*Озеряни*, 1986, Чрг, Бобровицький р-н, Укр АТУ: 332); 11. (*Озеряни*, 1986, Хрс, Генічеський р-н, Укр АТУ: 290); 12. (*Озеряни*, 1986, Вл, Луцький р-н, Укр АТУ: 30), (*Езеряны*, 1765, Дубенський округ, Луцький п-т, АЮЗР V/III/I: 68), (*Ozerany*, 1583, Волинське воєводство, ŽD XIX: 85); 13. (*Нові Озеряни*, 1946, Вл, Луцький р-н, Укр АТП: 62); 14. (*Озеряни*, 1986, Вл, Турійський р-н, Укр АТУ: 34), (*Озераны*, 1765, Володимирський п-т, АЮЗР V/III/I: 662), (*Озеряни*, 1635, Володимирський п-т, Сел РУ 1569–1647: 464), (*Ozerany*, 1577, Волинське воєводство, ŽD XIX: 69), від апелятива *озеряни* – поселенці біля озера < *озеро* (ЕСУМ IV: 166). Назва має аналоги на інших теренах Славії: пол. *Jeziórany* (Podlaska: 68), чеськ. *Jezeřany* (Profous II: 138), хорват. *Jezerane* (Barac-Grum: 28).

Вільшани (7): 1. (*Вільшани*, 2001, Хрк, Дергачівський р-н, СГН Укр: 80), (*Вільшани*, 1986, Хрк, Дергачівський р-н, Укр АТУ: 277); 2. (*Вільшани*, 1986, Хм, Волочиський р-н, Укр АТУ: 299); 3. (*Вільшани*, 2001, Чрг, Ічнянський р-н, СГН Укр: 80), (*Вільшани*, 1946, Чрг, Іваницький р-н, Укр АТП: 656); 4. (*Вільшани*, 2001, Зк, Хустський р-н, СГН Укр: 80), (*Вільшани*, 1946, Зк, Хустівський округ, Укр АТП: 693); 5. (*Вільшани*, 1946, Вл, Горохівський р-н, Укр АТП: 52), (*Olszany*, 1886, Луцький п-т, SGKP VII: 506); 6. (*Вищі Вільшани*, 2001, Пл, Полтавський р-н, СГН Укр: 77), (*Вільшани*, 1946, Пл, Полтавський р-н, Укр АТП: 425); 7. (*Нижні Вільшани*, 2001, Пл, Полтавський р-н, СГН Укр: 270), (*Нижні Вільшани*, 1946, Пл, Полтавський р-н, Укр АТП: 425), *вільшани* – поселенці у вільховому лісі, порівн. укр. *вільха* – вільха *Alnus*, рос. *ольха* від прасл. **olъha/*jelъha* (Фасмер III: 137). На інших слов'янських теренах назва має такі аналоги: блр. *Альшаны* (Рап Бр: 14), пол. *Olszany* (Podlaska: 69), чеськ. *Olšany* (Profous III: 272), д.-луж. *Ol' šane* (Eichler: 359), хорват. *Jelšane* (Barac-Grum: 28), болг. *Елишани* (Заимов: 131).

Дерев'яни, Деревляни (3): 1. (*Деревляни*, 2001, Лв, Кам'янка-Бузький р-н, СГН Укр: 125), (*Деревляни*, 1946, Лв, Новомилятинський р-н, Укр. АТП: 339), (*Derewlany*, 1890, староство Кам'янка Струмилова, SORG: 241), (*Derewlany*, ЙФМ, циркул Броди, Й XVIII – 102, Ф XVIII – 72: 98); 2. (*Деревяны*, 1904, Подільська губернія, Сецинський: 290), (рос. *Деревяне*, XIX ст., Подільська єпархія, ИСПЕ I: 111), (*Деревяни*, 1765, Кам'янецький п-т, АЮЗР V/III/I: 136), (*Derewlany*, 1629, Кам'янецька земля, Кр: 425); 3. (*Деревяны*, 1649, Луцький п-т, АЮЗР III/IV: 360), (*Derewlany*, 1578, Белзька земля, Буський п-т, ŽD XVIII/I: 236), від апелятива *деревляни* – поселенці в лісистій місцевості, серед дерев < *дерево* від прасл. **dervo* – дерево (ЕССЯ IV: 211), порівн. *деревля* – зрубані дерева (ЕСУМ II: 36). Засвідчено давньолужицьку ойконімну назву *Drev'ane* (Eichler: 360).

Дубровляни, Добрівляни, Добровляни (5 -?): 1. (*Добровляни*, 2001, ІФ, Івано-Франківський р-н, СГН Укр: 133), (*Добровляни*, 1946, Стн, Калуський р-н, Укр АТП: 419), (*Dobrowliany*, 1890, староство Станіславів, Галицька земля, SORG: 555), (*Добровляни*, 1648, Калуський п-т, ЖІУР IV: 177), (*Dubrowlany*, 1578, Галицький п-т, Галицька земля, ŽD XVIII: 86); 2. (*Добрівляни*, 2001, Тр, Заліщицький р-н, СГН Укр: 133), (*Добровляни*, 1946, Тр, Укр АТП: 562), (*Добрівляни*, 1838, Чортківський округ, Сел РУ 1826–1849: 391), (*Добровляны*, 1765, Заліщицький повіт, АЮЗР V/III/I, 166), (*Dob-*

rowlany, 1612, Кам'янецький п-т, Кр: 407), (*Dobravlany*, 1530, Кам'янецький п-т, *ŽD XIX*: 175); 3. (*Добрівляни*, 2001, Льв, Дрогобицький р-н, СГН Укр: 133), (*Добровляни*, 1946, Др, Меденицький р-н, Укр АТП: 141), (*Dobrowlany*, 1890, староство Дрогобич, SORG: 154), (*Dobrowlany*, ЙФМ, Й XIV – 193, Ф XIV – 70: 101), (*Dubrowlany*, 1515, Дрогобицький п-т, Перемишльська земля, *ŽD XVIII*: 143), (*Dubrowlany*, 1494, Дрогобицький п-т, Перемишльська земля, AGZ IV: 206); 4. (*Добрівляни*, 2001, Льв, Жидачівський р-н, СГН Укр: 133), (*Добрівляни*, 1946, Др, Ходорівський р-н, Укр АТП: 155), (*Dobrowlany*, домінія Ходорів, ЙФМ, Й IX – 87, Ф IX 244: 101), (*Дубровляни*, 1649, Жидачівський п-т, ЖІУР V: 25), (*Dubrowlany*, 1578, Жидачівський п-т, Львівська земля, *ŽD XVIII*: 80); 5. (*Добрівляни*, 2001, Льв, Стрийський р-н, СГН Укр: 133), (*Добрівляни*, 1946, Др, Стрийський р-н, Укр АТП: 151), (*Dobrowlany*, 1890, староство Стрий, SORG: 570), (*Dubrowlany*, 1589, Стрийський п-т, Перемишльська земля, *ŽD XVIII*: 41), (*Dombrowlany*, 1444, не локалізується, AGZ XIII: 158), від *дубровляни* – люди, які оселилися у діброві, дубовому лісі; у лісі, порівн. прасл. **dQbrava* (**dQbrova*) – заглибина, яма, долина, яр; густий ліс, який густо ріс у долинах (ЕСУМ II: 20, 84). Діапазон поширення назви на теренах Славії: чеськ. *Doubravany* (Profous I: 441), блр. *Dubrowlany* (1526, Віленська губернія, AS III: 281).

Липляни, Ліпляни (2): 1. (*Липляни*, 2001, Вл, Ківерецький р-н, Укр АТП: 229), (*Ліпляни*, 1946, Вл, Ківерцівський р-н, Укр АТП: 57), (*Липяны, Липляны, Липянки*, 1765, Луцький округ, Луцький пт, АЮЗР V/II/I: 343), (*Ліпляни*, 1695, Луцький п-т, Каталог: 72), (*Liplany*, 1583, Луцький п-т, *ŽD XIX*: 92); 2. (*Липляни*, 1946, Жт, Чоповицький р-н, Укр АТП: 188), (*Липляни*, 1850, Овруцький п-т, Подільська губернія, Сел РУ 1850–1861: 332), (*Липяны, Липляны*, 1765, Коростишівський округ, Житомирський п-т, АЮЗР V/II/I: 384), (*Ліпляни*, 1545, Овруцький п-т, АЮЗР IV/I: 49), *липляни* – поселенці біля, серед лип, апелятив *lipa* (бот.) *Tilia L.*, від прасл. **lipa* (ЕСУМ III: 237). Ойконім має відповідники в інших слов'янських топонімічних системах: пол. *Lipiany* (Rospond SEMG: 188), чеськ. *Lipany* (Profous II: 630), словац. *Lipany* (Шпітцько: 177), д.-луж. *Lipane* (Eichler: 361).

Могіляни (3): 1. (*Могіляни*, 2001, Льв, Куликівський р-н, Укр АТП: 334), (*Могіляни*, 1986, Льв, Жовківський р-н, Укр АТУ: 182), (*Mohylany*, 1890, староство Жовква, SORG: 687), (*Mohylany*, ЙФМ, Й XIX – 152, Ф XIX – 134: 200), (*Mogilany*, 1399, Львівська земля, AGZ X: 2); 2. (*Могіляни*, 2001, Рв, Острозький р-н, СГН Укр: 261), (*Могіляни*, 1946, Рв, Острозький р-н, Укр АТП: 458), (*Могіляны*, XIX ст., Острозький п-т, Сіянецька волость, ОВЕ II: 737), (*Могіляны*, 1765, Луцьк., АЮЗР V/II/I: 356), (*Mohylany, Mohilany*, 1577, Луцький п-т, *ŽD XIX*: 39), (*Могіляни*, 1546, Волинська земля, AS IV: 446); 3. (*Могіляни*, 2001, Зп, Чернігівський р-н, СГН Укр: 261), (*Могіляни*, 1946, Зп, Чернігівський р-н, Укр АТП: 208), від апелятива *могила* – яма для поховання; насип над похованим; глиняна форма, порів. прасл. **mogyla* – купа (ЕСУМ III: 493). Ойконім засвідчено на інших слов'янських територіях: блр. *Магіляны* (Рап Бр: 80), пол. *Mogilany* (Taszycki V: 100), болг. *Могилани* (Займов: 151).

Острожани (2-?): 1. (*Ostrożany*, 1440, Львівська земля ?, AGZ XIV/I: 72); 2. (*Острожани*, 2001, Чрк, Жашківський р-н, СГН Укр: 297), (*Острожани*, 1946, Кв, Жашківський р-н, Укр АТП: 268), (*Острожаны*, 1765, Київський п-т, АЮЗР V/II/I: 219), пов'язуємо з апелятивом *острог* – огорожене частоколом місце, селище, укріплений пункт; в'язниця, тюрма, з прасл. **ostrogъ* – обгороджене гострими кілками місце (ЕСУМ IV: 228), порівн. аналогічну назву – пол. *Ostrożany* (1580, Дрогобицький п-т, *ŽD XVIII*: 47).

Таким чином, топоніми здебільшого походять від місцевих географічних термінів, зокрема так званих ландшафтних назв, оскільки назви ґрунтувалися на господар-

ських, культурних, релігійних особливостях їхніх мешканців, звідки їх типологічна близькість у багатьох слов'янських мовах. Як уважає дослідник Е.Мурзаєв, місцеві географічні терміни у складі топонімів визначають основу їх реалій, причому часто цей термін відповідає географічному об'єктові, що іменують¹⁷. Основи ойконімів на *-ани (-яни)* вказують на характер місцевості, різноманітні її властивості, зокрема властивості рельєфу, характер ґрунту і водного режиму, особливості рослинного покриву, способу поселення, освоєння землі.

Простежено тенденцію до сполучуваності форманта *-ани (-яни)* з певними семантичними групами основ. Зібраний матеріал засвідчив, що це переважно основи на означення особливостей рельєфу, ґрунту, рослинного покриву, які походять від місцевих географічних термінів. Вони значною мірою можуть поповнити список спільно-слов'янських архаїчних типових основ.

Скорочення назв джерел

АЗР	Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археологической комиссией. Т. 1–4. Санкт-Петербург, 1846–1851.
АЮЗР	Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной Комиссией для разбора древних актов. Ч. 1–8. Киев, 1859–1914.
ГОЛУ	Генеральный опис Лівобережної України 1765–1769 рр. Показчик населенних пунктів. Київ, 1959.
Грамоти XIV	Грамоти XIV ст. / Упоряд. М. М. Пешак. Київ, 1974.
ЕСУМ	Етимологічний словник української мови: У 7-ми т. Київ, 1982–2003. Т. 1–4.
ЖІУР	Жерела до історії України-Руси. Львів, 1895–1903. Т.1–7.
Заимов	Заимов Й. Заселване на българските славяни на Балканския полуостров (проучване на жителските имена в българската топонимия). София, 1967.
ЗРК на Укр	Зародження робітничого класу на Україні. Середина XVIII ст.–1861 р. Київ, 1982.
ІМСУ Лв	Історія міст і сіл Української РСР. Львівська область. Київ, 1968.
ІСПЕ	Сецинский Е. Исторические сведения о приходах и церквях Подольской епархии. І. Каменецкий уезд. Каменец-Подольский, 1895.
ЙФМ	Йосифінська (1785–1788) і Францисканська (1819–1820) метрики. Перші поземельні кадастри Галичини. Показчик населених пунктів. Київ, 1965.
Карпенко Схід	Карпенко Ю.О. Топонімія східних районів Чернівецької області. Конспект лекцій. Чернівці, 1965.
Карпенко Центр	Карпенко Ю.О. Топонімія центральних районів Чернівецької області. Конспект лекцій. Чернівці, 1965.
Каталог	Каталог колекції документів Київської Археологічної комісії 1369–1899 рр. Київ, 1971.
КЗС	Кременецький земський суд. Описи актових книг. Київ, 1959–1965. Вип.1–3.
Кр Крикун	М. Кількість і структура поселень Подільського воєводства в першій половині XVII століття // Зап. наук. тов. ім. Шевченка. Праці Історично-філософської секції. Львів, 2002. Т.СХХІІІ. С.374–521.
ОВЕ	Историко-статистическое описание церквей и приходов Вольнской епархии / Сост. Н. И. Теодорович. Т.1–5. Почаев, 1888–1903.
Пам	Памятники, изданные Временной комиссией для разбора древних актов. Т.1–4. Санкт-Петербург, 1848–1859.
Рап Бр	Рапановіч Я.Н. Слоўнік назваў населеных пунктаў Брэсцкай вобласці. Мінск, 1980.
Рап Віц	Рапановіч Я.Н. Слоўнік назваў населеных пунктаў Віцебскай вобласці. Мінск,

¹⁷ Мурзаев Э.М. Местные географические термины и их роль в топонимии // Вопросы географии. Сб. 81: Местные географические термины. Москва, 1970. С. 16–35.

- 1977.
- Рап Мг Рапановіч Я.Н. Слоўнік назваў населеных пунктаў Магілёўскай вобласці. Мінск, 1983.
- Рап Мін Рапановіч Я.Н. Слоўнік назваў населеных пунктаў Мінскай вобласці. Мінск, 1981.
- РФ ЦентрР Советский Союз. Географическое описание в 22-х т. Российская Федерация. Центральная Россия. Москва, 1970.
- СГН Укр Горпинич В. О. Словник географічних назв України. Київ, 2001.
- СДЯ Срезневский И. И. Словарь древнерусского языка. Т.1–3. Москва, 1989.
- Сел РУ 1569–1647 Селянський рух на Україні 1569–1647 рр. Київ, 1993.
- Сел РУ 1826–1849 Селянський рух на Україні 1826–1849 рр. Київ, 1985.
- Сел РУ 1850–1861 Селянський рух на Україні 1850–1861 рр. Київ, 1988.
- Сецинский Сецинский Е. Археологическая карта Подольской губернии. Москва, 1904.
- Ск КГ Сказания о населенных местностях Киевской губернии или статистические ... заметки / Собр. Л. Похилевич. Киев, 1864.
- Укр АТП Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ. Київ, 1947.
- Укр АТУ Адміністративно-територіальний устрій на 1 січня 1987 року. Українська РСР. Київ, 1987.
- Фасмер Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. Т.1–4. Москва, 2004.
- Шпілько Шпілько І.М. Творення ад'єктомів від ойконімів з формантом -ан-у в словацькій літературній мові // Ономастика і апелятиви. Вип.10 / За ред. ВО.Горпинича. Дніпропетровськ, 2000. С. 175–180.
- ЭССЯ Этимологический словарь славянских языков: Прасл. лекс. фонд / Под ред. О.Н.Трубачева. Вып. 1–30.Москва, 1974–2003.
- AGZ Akta Grodzkie i Ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie. Lwów, 1868–1935. Т. 1–25.
- AS Archiwum ksiąg Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie. Lwów, 1887–1910. Т.1–7.
- Barac-Grum Barac-Grum V. Motiviranost toponomastičkih osnova tvorenih sufiksom -ane // Втора југословенска ономастичка конференција. Скопје, 6–9 окт., 1977. Скопје, 1980. С.27–31.
- Eichler Eichler E. Zur Deutung und Verbreitung der altsorbischen Wohnernamen auf -jane // Slavia. 1962. S.348–377.
- LWR Lustracja województwa Ruskiego 1661–1665. Cz.1–3. Wrocław, 1970–1976.
- MRPS Matricularum Regni Poloniae Summaria. Т.1–4. Varsoviae, 1905–1917.
- Podlawska Podlawska D. Nazwy etniczne z sufiksami -any i -ice na terenie Polski // Ономастика. Roczn. XVII. Zesz. 1–2. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1972. S.65–82.
- Profous Profous A. Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. Praha, 1947–1957. Díl 1–4; Svoboda J., Šmilauer V. Díl 5. Praha, 1960.
- Rospond SEMG Rospond S. Słownik etymologiczny miast i gmin RPL. Wrocław, 1984.
- Rymut Rymut K. Nazwy miejscowe północnej części dawnego województwa krakowskiego. Wrocław – Warszawa – Kraków, 1967.
- SGKP Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. Warszawa, 1880–1902. Т. 1–15.
- SORG Spezial orts repertorium von Galizien. Wien, 1893.
- Stieber Stieber Z. Toponomastyka Łemkowszczyzny. Cz. 1: Nazwy miejscowości. Łódź, 1948.
- Taszycki V Taszycki W. Rozprawy i studia polonistyczne. Cz. 5: Onomastica. Wrocław – Kraków – Gdańsk, 1973.
- Zarański Geograficzne imiona słowiańskie zestawione alfabetycznie według nazw ich niemieckich, włoskich, rumuńskich, węgierskich i tureckich, ... i innych zagranicznych spolszczonych przez S.Zarańskiego. Kraków, 1878.
- ŽD Žródła dziejowe. – Warszawa, 1876–1897. Т.1–22.

ANCIENT SLAVONIC LANGUAGE HERITAGE
AMOUNTING TO UKRAINIAN OYKONYMS ON *-ANY (-YANY)*

Inna TSARALUNGA

*Khmelnytsky National University,
11, Instytutska Str., Khmelnytsky, 29016, e-mail: tsaralunga@svitonline.com
The Ukrainian Philology Department*

The analysis of about four hundred Ukrainian names of settlements on *-any (-yany)* of X–XX centuries and also the analysis of oykonoms of this model, that are peculiar to other Slavonic territories, revealed, that a large group of Slavonic oykonoms on *-any (-yany)* is derivated from ancient Slavonic stems. They are mostly motivated by names of geographical objects.

Key words: oykonym, formant *-any (-yany)*, derivational stem, model of word-building.

Стаття надійшла до редколегії 10.09.2010
Прийнята до друку 25.09.2010